

MODULE 3

De Christene Volkspartij

Overzicht inhoud :

- A. Het ontstaan
Zoek oefening in groepen
- B. Deelname aan de verkiezingen en gevolgen
Zoek oefeningen
- C. Het einde
Opzoekwerk
- D. Verwezenlijkingen
Zoek oefening in groepen

A: Het ontstaan

Priester Adolf Daens

Charles Woeste

Familie Pieter Daens - Mayar

Beantwoord volgende vragen individueel:

- Zoek in het luik geschiedenis op welke politieke partijen in de 19^e eeuw in ons land tot stand zijn gekomen.
- Waarom was, wat het kiesstelsel betreft, 1893 een uitermate belangrijke datum?
- Hoe trachtten die partijen de nieuwe kiezers voor zich te winnen? (je kan vergelijken met wat vandaag de dag gebeurt: hoe werven partijen kiezers voor zich?)
- Het volgende fragment (*Luc Delafortrie. Priester en Pieter Daens, p.47*) wijst op een splijtzwam binnen de bestaande Katholieke partij. Toon aan.

“Te Gent was in 1890, met de zegen van de bisschop, het dagblad ‘Het Volk’ opgericht, om te strijden voor een programma dat niet verschilde van dat van vader. Ook te Gent dacht men aanvankelijk aan een afzonderlijke arbeiderspartij en stichtte men de antisocialistische werkliedenbonden.

Door de bemoeiingen van Mgr. Stillemans kwam er een overeenkomst tot stand met de conservatieve associatie. In 1894 zouden zij een gezamenlijke verkiezingslijst indienen. Een conservatief Kamerlid nam zelfs ontslag om op die lijst een vertegenwoordiger van de arbeiders te laten opnemen. Toch bekwamen de democraten niet zoveel vertegenwoordigers als ze volgens het aantal stemmen hadden kunnen opeisen. Het akkoord viel onbetwistbaar in het voordeel van de conservatieven uit.”

In het kiesdistrict Aalst – Ninove loopt het echter mis: hier zwaaide Charles Woeste, partijvoorzitter van de Cercles Catholiques of de Katholieke partij, de plak.

Hier slaagt men er niet in om tot een vergelijk te komen: er komen geen Vlaamsgezinde democraten op de lijst van de katholieke partij in dit kiesdistrict.

Uiteindelijk blijft maar 1 optie open voor een groep Vlaamse intellectuelen in deze regio: een nieuwe partij starten en deelnemen aan de 1^e verkiezingen met meervoudig algemeen stemrecht.

Alleen zo is er kans op slagen om de situatie van de Vlaamse arbeider te veranderen in gunstige zin. Op 15 april 1893 stichten de Roelanders in Okegem de Christene Volkspartij.

Groepswerk:

Zoekgroep 1:

Stel de figuur van Charles Woeste aan de rest van de klas voor.

Zoekgroep 2:

Stel "De Roelanders" aan de rest van de klas voor. Zorg vooral dat je kan uitleggen:

- waarom ze zo genoemd werden
- wat ze beoogden
- wat het verband Roelanders - Christene Volkspartij was
- wie op de stichtingsvergadering van de partij aanwezig was.
- hoe priester Daens betrokken geraakte bij hun opzet.

Zoekgroep 3:

Lees dit fragment geschreven door Pieter Daens. (*Priester Daens door Pieter Daens p. 9+10, uitgeverij Pieter Daens N.V.- Keerbergen*) en beantwoord volgende vragen:

"Ik was sedert bijna 30 jaren Gazetschrijver in 't LAND VAN AALST ; mijn Gazet DE WERKMAN had buitengewonen bijval; in Woorden en Werken had ik mij getoond als KRISTEN VOLKSMAN... In alle Pastorijen was ik welkom, o. a jaarlijks werd ik op Sint-Anna gevraagd naar Bottelare; in 1893, er was veel Volk aan tafel: Eëlmans, Burgemeester Maenhout, een Overste der Jesuïeten, al de Pastoors uit 't Omliggende; er werd geredetwist over den Tijd; men vond dat ik te verre ging, dat ik SOCIALIST werd; schuins over mij zat de oude Pastoor van Meirelbeke, die op zijn Parochie eeuwig geerne gezien was : « Mijnheer de Pastoor, vroeg ik, wat peist ge daarvan? En hij antwoordde mij, met twee oogen blinkende als Sera fijnen : mijn vriend Petrus, ga voort, gij doet, well! Elk zweeg, zijn woord had het Gezag van een ORAKEL. Ik had in de Katholieke Partij geschreven en gewerkt om de Kandidaten te doen aanstellen door de Kiezers ; maar dat ging niet; van dan af had M. Woeste een groot gezag, en hij hield aan het Stelsel der Afgevaardigden, 't is te zeggen van « eenige Heeren aangeduid, om in naam der Kiezers naar de Stad te komen en daar alles te beridderen ; » Als VOLKSMAN had ik de lijd ende Menigte mild geholpen in de strenge Winters ; ik had verscheide Werkstakingen ondersteund ; ik was gaan bedelen voor de Werkstakers ; mijn Bureel was een Hulp- en een Arbureel geweest; ik stond in het midden dier Arbeidende Menigte ; nu gingen die Mannen KIESRECHT hebben : van 130,000 was het getal Kiezers geklommen tot I miljoen 370 duizend 687 Kiezers. Mijn hoofd werd bestormd door ' t gedacht: Als de nieuwe Kiezers verzwolgen worden in den ouden hoesel en brossel, ja brossel van de Katholieke Bewaarders, dan zullen wij nooit de Volkswetten hebben, zoo dringend gevraagd door den Pauzelijken Wereldbrief!. Wat zou Klokke Roeland daarvan denken?..."

Welke job heeft Pieter?

Welke politiek- maatschappelijke overtuiging heeft hij?

In hoever kent hij de problemen van de arbeiders?

Uit eerste hand verneem je hier hoe de nieuwe partij er gekomen is. Leg uit!

Hoe geraakt Priester Daens erbij betrokken?

Zoekgroep 4:

Het programma van de nieuwe partij was zeer progressief; 4 grote peilers zijn duidelijk waarneembaar: sociaal – christelijk – democratisch – Vlaams.

Neem het programma door (*Priester Daens door Pieter Daens p.11+12*) en leg die 4 peilers uit aan jullie collega's adhv de programmapunten.

Tegen welke wantoestanden (zie vroeger) wilde het programma ingaan?

Kan je ook verklaren waarom de landbouw zoveel aandacht kreeg in dit 19^e eeuwse programma ?

Het programma

De Christene Volkspartij in Vlaanderen

Ingezien wij een nieuw tijdperk van VOLKSMACHT zijn ingetreden, en er door de Grondwet een gansch nieuw kieskorps is gevormd, (op 10 kiezers 8 nieuwe); is het dringend noodig eenein te richten. Zij zal bestaan uit alle weldenkende Vrienden van 't Vlaamsche Volk, en wordt ingericht als volgt:

- De Kiezers mogen niet beroofd worden van hun eerste en VOORNAAMSTE RECHT, te weten van de Kandidaten te benoemen ; en bijgevolg
  - 1° Geen officieele Kandidaten door een Komiteit opgelegd; maar vrij door 't Volk gekozen.
  - 2° Stichten van een midden-komiteit met besturende macht en bestaande uit afgeveerdigden van elke Volksmacht en Maatschappij zonder onderscheid, die zich wil aansluiten aan de Christene Volkspartij;
  - 3° Geheime POLL op elke Gemeente voor alle in- en uittredende leden
  - 4° Wanneer 200 Kiezers eenen Kandidaat voordragen voor de Kamers, moet die Kandidaat aan den Poll onderworpen worden.

Landbouw:

- Vermindering der grondlasten.
- Vermindering der registratierechten voor de onroerende goederen ; afschaffing der erfenisrechten in rechte lijn.
- Inkomende rechten.
- Regeling van de pachten door Boerenbonden.
- Afschaffing der belasting op den aankweek van inlandschen Tabak en op de Suikernijverheid.
- Inrichting van een doelmatig landbouw crediet.
- Ontwikkelingen verbetering der vervoer- en verkeermiddelen.
- Gemak van aankoop en onaanslaanbaarheid der kleine eigendommen.
- Kostelooze ontleding in de Staatslaboratoriums.
- Bescherming der landbouwstokerijen en andere landbouwnijverheden.
- Ondersteuning der vrije Veeverzekering.

Belastingstelsel

Evenredige verdeling der belastingen tusschen de roerende en onroerende goederen; — belasting op de beurspeculatiën, weddingen in koersen en op de prachtvoorwerpen.

Werkmansstand

- Bescherming van al de zedelijke en stoffelijke belangen der Werklieden 2° Spaar- en ziekenkassen, lijfrentkassen ; geldelijke en zedelijke ondersteuning der wettige Werkstakingen.
- Wettige erkenning der Vakverenigingen, met recht van onbepaald bezit op de roerende goederen.
- Verplichtende verzekering tegen ongelukken, ziekten en ouderdom.
- Wettige bepaling van het maximum werkuren voor volwassenen.
- Streng uitvoering en verbetering der reeds bestaande wet ten op vrouwen- en kinderarbeid.
- Nijverheidstoezicht, geholpen door toezichtsraden , door ' t Werkvolk gekozen.
- Zondagrust.
- Minimum van dagloon in al de openbare aanbestedingen.
- Bespaarzaamheid der openbare Besturen ; vermindering der groote pensioenen.
- Sekretariaat van ' t werk; ondersteuning van Landverhuizers en van Werklieden die in den Vreemde gaan werken.

Handel en nijverheid

- Bescherming van nationalen Handel en Nijverheid.
- Opsporing en ondersteuning van nieuwe Nijverheidstakken en uitwegen.

Schoolkwestie

- Verplichtende schoolgang, met toelagen van den Staat aanelke wel ingerichte school, in evenredigheid van ' t getal leerlingen.
- Ontwikkeling van ' t beroepsonderwijs.

Taalkwestie

- Vlaamsch moet in ' t Vlaamsen land de bestuurlijke, rechter lijke en wetgevende taal zijn.
- Het Vlaamsch en ' t Fransch op gelijken voet in alle Besturen.

Leger

- Vermindering van krijgslasten.
- Bevordering van een Vrijwilligersleger.
- Verzachting der Loting naarmate men Vrijwilligers heeft, om tot de volledige afschaffing der Bloedwet te geraken.

Het doelwit der Christene Volkspartij is de stoffelijke en zedelijke verheffing van ' t Belgisch Volk. — Geen nuttelooze twisterijen — spaarzaam bestuur, afslag der belastingen. Gelijk recht en gelijke vrijheid voor alle Belgen

Volgen de handteekens: Ad. Daens, Priester; P. Daens, Gazetschrijver, De Backer, De Pelsmaeker, Guillemin, Lam-brecht, Sterck, Van de Velde ,Van Langenhaecke.

Dit Programma werd met groote aandacht gelezen en verwekte de algemeene geestdriftige tevredenheid. Elk zegde en verklaarde :

Zoo zou er moeten gehandeld worden; dat is de uitdrukking van den Pauzelijken Wereldbrief; zoo zou er nieuwe kracht komen in de Katholieke Partij; zoo ook zouden Vrede en Vriendschap alom heerschen.

Zoekgroep 5:

Maak voor jullie medeleerlingen een boeiende voorstelling van priester Adolf Daens.

Zoekgroep 6:

Maak voor jullie medeleerlingen een boeiende voorstelling van Pieter Daens.

Van welke hoofdrolspelers zijn de 3 foto's bij het begin van dit luik?

B : Deelname aan de verkiezingen en de gevolgen

Op 14 oktober 1894 hebben de wetgevende verkiezingen plaats waarbij voor de 1^e maal het stelsel van meervoudig algemeen kiesrecht zal toegepast worden. Waaraan voor de 1^e maal de Christene Volkspartij zal deelnemen en waarbij voor de 1^e maal een priester de lijst zal trekken.

Daens had wel degelijk nagegaan of hij als priester zijn politieke kandidatuur kon stellen, maar “vanwege het bisdom kwam geen beslissende uitspraak over het al of niet toelaatbare van priester Daens’ politieke kandidatuur. Mgr. Stillemans was er tegen, maar hij zei niets.”

(K. Van Isacker S.J. – Het Daensisme p.46)

Antonius Stillemans (1832-1916)

Bij de uitslag is duidelijk geen enkele Christen- democraat verkozen. Pieter Daens doet verslag :

Geef enkele voorbeelden van wat fout is gelopen.

DE KIEZING VAN AALST

Kwam voor de nieuwe Volkskamer den 15 en 16 November; de oude Coomans, dit eigenaardig man, gezworen vijand van Hofpraal en van Militarismus, Voorzitter door ouderdom; namen deel aan de bespreking: Colaert, De Sadeleer, Hoyois, Liebaert, Anseele, Defnet, Van der Velde en Anspach. Het ging er zeer heftig.

De Kristene Democraten vroegen de verbreking der Kiezing, omrede: Van 2474 stemmen misrekend in't Hoofdbureel ; van onregelmatigheden, dwang, uitkoop en kiesbedrog, bijz. in de Kantons Ninove en Herzele; in Ninove was een Telegram toegekomen rond 10 ure: "Liste Daens l'emporte a 2000 voix; avisez!" Lijst Daens ligt 2000 stemmen boven. Past op / In 't Hoofdbureel van Ninove ging 't elektriek licht uit, 't Bureel bleef een kwartier in den donkeren. De werkzaamheden duurden tot 5 ure 's morgens. In 't Kanton Herzele waren al de Leden van 't Bureel weggegaan van vermoeienis en de

Vrederechter alleen bleef om alles na te zien. Op een ander plaats waren 200 Brieven op nr 2 en op nr3 gestemd ; men was komen stemmen voor afwezige Franschmans; een Burgemeester had de Kiezers leeren stemmen tot in ' t kieskotje; veel, zeer veel Kiezers luidden hadden hunnen kiesbrief niet ont vangen ; men had arme Ouderlingen gedwongen; er was uitgekocht door drank en geld enz. enz. enz. (zie *Verslagen der Kamer : bl. 15 tot 33*). Ondanks al de pleitreden der Advokaten Colaert, De Sadeleer, Hoyois en Liebaert, men moest bekennen dat de misgreep der 2474 stemmen bestond; al het overige, zegde men, was niet bewezen; en men WEIGERDE het eenige middel om dit te bewijzen, namelijk EEN ONDERZOEK.”

(Priester Daens p.45, Pieter Daens)

Noot: brieven nr 2: Christene Volkspartij – nr 3: socialisten)

De Christene Volkspartij wil de uitslag nietig laten verklaren, maar ondanks steun van de socialisten weigert men zelfs een onderzoek. Uiteindelijk laat men in Aalst op 9 december toch een hervervkiezing toe: Daens is nu verkozen met 26.837 stemmen en Woeste (voor de Conservatieve Katholieken) met 27.549. Priester Daens is in het parlement de enige verkozene van de Christene Volkspartij. De socialisten behalen 27 verkozenen, de Conservatieve Katholieken 103, de liberalen 21.

Heel snel ondervindt Daens problemen:

Groepswerk:

Zoekgroep 1:

Op 18 oktober 1894, 4 dagen na de verkiezingen, krijgt Daens deze (*vertrouwelijke*) brief:

« Monsieur l'abbé,

Nous apprenons avec douleur que vous compromettez de plus en plus la robe sa cerdotale dans des réunions tapageuses et indécentes.

Le scandale que vous donnez par la nous oblige a vous défendre de célébrer le Saint Sacrifice dans une église ou oratoire public. Au surplus, si nous apprenons que vous continuez vos imprudences, nous serons obligés de vous interdire la célébration de la Sainte Messe.

Votre serviteur dévoué en J.C. + Antoine, Evêq. de Gand. »

(*Briefwisseling Priester A.Daens p.45, Geert Van Bockstaele*)

Van wie is die brief?

Wat wordt Daens verweten?

Welke straf krijgt hij?

De brief voorspelt weinig goeds. Verklaar.

Alhoewel de brief vertrouwelijk was, verschijnt hij bijna onmiddellijk in de pers. Waarom komt dat de conservatieven goed uit?

In het jaar dat op deze verkiezingen volgt, zal de Christene Volkspartij ook aanhang krijgen in de rest van Vlaanderen: Antwerpen, Oudenaarde, Brussel, Kortrijk, Oostende...

Zoekgroep 2:

Op 17 november 1895 komen er gemeenteraadsverkiezingen. De pogingen om Daens te ontraden aan politiek te doen, moeten derhalve voortgezet worden...

Nogal wat mensen vinden het blijkbaar een goed idee om Rome in te schakelen...

De Romereis: 10 mei – 4 juni 1895

Maar hij (*Léon de Bethune*) had het op priester Daens persoonlijk gemunt, en probeerde diens suspensie te verkrijgen, om hem zo als politiek tegenstrever uit te schakelen. Onafgebroken, vanaf het voorjaar 1895, drong hij hierop aan bij Mgr. Stillemans, en gebruikte hiervoor zijn invloed op de nuntius, Mgr. Nava di Bontife, met wie hij

vriendschappelijke betrekkingen had, en op Edmond Van Eetvelde, de secretaris-generaal van de Onafhankelijke Congostaat, zijn collega en vriend. Door Van Eetvelde wist hij de Koning te bewegen om bij de bisschop van Gent en op het Vatikaan “definitieve maatregelen” te vragen tegen priester Daens. En op het ogenblik van Daens’ reis naar Rome, en onafhankelijk van Woeste, zorgde ook de Béthune er voor, het Vatikaan tegen de priester te beïnvloeden.

Inmiddels bereidden, in mei 1895, de afgezanten van de Koning en van de conservatieven, te Rome zelf, zorgvuldig het terrein voor.

De brief van de Koning, ..., maakte volgens Woeste “diepe indruk” op de paus.

“Deze poging van de Koning en wellicht ook van de regering- dit is niet bewezen maar lijkt waarschijnlijk – om door het Vatikaan druk uit te oefenen op de actie van een volksvertegenwoordiger is een sterk stuk: want zij werd enkel door conservatieve overwegingen geleid en was dus een politieke aangelegenheid.”

(Het Daensisme.68, K. Van Isacker S.J.)

Edmond Van Eetvelde

Koning Leopold II

Lees deze fragmentjes.

Ga na welke instanties, personen .....pogen om druk uit te oefenen op Rome.

Vind je in dit fragment ook een mogelijke verklaring waarom de paus uiteindelijk het onderhoud met Daens overlaat aan zijn trouwe medewerkers?

Uiteindelijk zal niet de paus zelf, maar wel o.a. kardinaal Di Pietro, Daens ontvangen. Daens is ontgoocheld: hij had gehoopt aan de paus toelichting te kunnen geven, zich te rechtvaardigen....maar de paus achtte het raadzamer zelf niet met Daens geconfronteerd te worden.

Daens vertrekt vanuit Rome:

“Daens’ verblijf te Rome duurde 10 dagen, van 14 tot 24 mei. Aanvankelijk hoopte hij op een goede afloop, maar al vlug ondervond hij hoe grondig en afdoend men hem had tegengewerkt en hoeveel argwaan hem omringde. Juist voor zijn vertrek kreeg hij van di Pietro een in ’t Latijn gestelde brief: leg u er op toe de vroomheid te bevorderen, uw woord te voegen naar de rechtvaardigheid,

de liefde en de voorzichtigheid, en in alles de eer van uw priesterlijke waardigheid hoog te houden. Houd u niet op met hen die de burgerlijke samenleving willen omver werpen, en zorg er voor geen verdeeldheid onder de katholieken te veroorzaken...

Wees ook uw roeping indachtig en toon u onderdanig en gehoorzaam tegenover uw bisschop, en wees zo volgbaar tegenover hem dat heel uw handelswijze niet door de zorg voor aardse bekommernissen maar door zijn bevelen en wensen geleid wordt...Doe dit alles...met volstrekte eerlijkheid, opdat men, wat God verhoede, niet verplicht weze andere maatregelen

volgens het kerkelijk recht te nemen. "Di Pietro stuurde een kopie van deze brief naar Mgr. Stillemans, en vroeg hem over de handelswijze van Daens te "waken", en de Congregatie "dadelijk te verwittigen" indien hij in zijn vroegere en thans duidelijk afgekeurde houding mocht volharden." (*Het Daensisme, p.68 –69, K.Van Isacker*)

Ga in dit fragment na:

Wordt de leer, de ideologie waarvoor Daens staat door Rome afgewezen?

Op welke plichten wijst Rome hem?

- houd u niet op met hen die de burgerlijke samenleving willen omver werpen
- zorg er voor geen verdeeldheid onder de katholieken te veroorzaken
- wees ook uw roeping indachtig
- toon u onderdanig en gehoorzaam tegenover uw bisschop

Alhoewel Rome niets echt verbiedt aan Daens, heeft de inhoud toch een dwingend karakter. Waarom?

Men is het erover eens dat Daens zich na deze Romereis duidelijk meer op de achtergrond wil houden, maar voor- en tegenstanders gaan onverminderd voort met hun campagnes in pamfletten, krantenartikels, toespraken.

Waarheden, halve waarheden, leugens, beledigingen..... alles lijkt te moeten kunnen.....

Toch hadden Het Hof en een aantal politici van Rome een krachtiger signaal verwacht:

"Nauwelijks een week na de ontmoeting met Woeste (8 juni 1895) schreef Leopold zelf naar de Heilige Stoel. Hij vroeg aan de paus dat Daens verplicht zou worden de politiek te verlaten...."

(*De zaak Daens, p.107, Frans-Jos Verdoodt*).

Kapel oud-hospitaal; nu stedelijk museum van Aalst.

Priester Daens lijkt wel in het oog van een politieke storm te zitten....En het stopt maar niet:

Zoekgroep 3:

Vele gelovigen ergeren zich aan het feit dat Daens de mis “in het geheim ” (= met gesloten deuren) moet doen. Hij kan daarvoor eerst terecht in de hospitaalkapel, maar op 7 december 1895 krijgt Daens het volgende briefje:

Aalst, 7 december 1895

Mijnheer,

Wij hebben de eer Ued. ter kennis te brengen dat onze Commissie, in zitting van 2^e dezer maand, eenpariglijk besloten heeft U den toegang tot ons hospitaal te weigeren, te rekenen met 15 December aanstaande. Deze beslissing is aan zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid den Bisschop van Gent, even als een den Zeer Eerwaarden Heer Deken onzer stad, beteekend geworden.

Aanvaard, Mijnheer, de verzekering onzer achting.

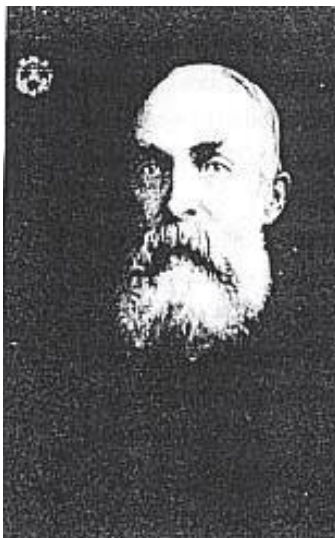
De secretaris	De Commissie
Crick	Baron P. Bethune
	P. De Clippele
	A.Caleweert
	A.De Wolf
	Albert Mertens

Noot: - onze commissie: de commissie van openbare onderst and de deken is Aloïs Raemdonck (Temse ,1843 – Aalst, 1901)
Paul Bethune is de vader van Léon Bethune

(Briefwisseling Priester A.Daens p.82 - 83, Geert Van Bockstaele)

Jean-Baptiste Bethune

Paul Bethune

Bekijk de namen van de ondertekenende commissieleden.

Welke familienaam vind je elders nog terug in jullie zoekopdracht ? Toeval?

Drie telgen uit de familie hadden in Aalst naambekendheid (Paul, Jean- Baptist en Leon). Als je de juiste naam bij het groepje gegevens zet, weet je dadelijk waarom!

Zoekgroep 4:

Niet alleen priester Adolf Daens, maar ook zijn broer Pieter ondervindt problemen.

Pieter Daens (1842-1918)

Lees de volgende brief van een vrouw uit Elst. Wat klaagt zij aan?

“Lieve Pieter Daens, ik als democratische kom mijn nood aan u te klagen; ik heb een kind dat zijn eerste communie moet doen en omwille van uw gazet, De Werkman, die ik op mijn tafel leg en die ik altijd gelezen heb werd het kind van de voorbereiding van de eerste communie weggezonden.”

(Priester en Pieter Daens, p.103, Luc Delalafortrie)

Lees een fragment uit een brief van 23 december 1896. Wie schrijft de brief? Aan wie? Wat wordt hier aangeklaagd?**Er is sprake van kinderen. Kan je de samenstelling van het gezin nagaan?**

“ Monseigneur,

Vergeef een beproefde moeder dat ze zich veroorlooft u deze brief te zenden. Na veel aarzelen verstout ik mij op uw bisschoppelijk gezag een beroep te doen om ons te beschermen tegen de vervolgingen van zoveel priesters uit uw bisdom, die zonder het minste gewetensbezwaar alle middelen die in hun bereik liggen blijven aanwenden om onze twee bladen te vernietigen en ons te ruïneren. Zij die er zich het verwoedst op toeleggen ons in het verderf te storten weten zeer goed dat wij vier kinderen op te voeden hebben; dat ons huis voor hen altijd openstond; en dat ze mijn echtgenoot te allen tijde bereid gevonden hebben hen met zijn pen en zijn aalmoezen te helpen. Wij hadden gehoopt, Monseigneur, dat de tijd en de bezinning de haat en wraaknemingen zouden doen luwen. Udele verwachting! Het is waar dat ze niet meer zo openlijk tegen ons werken, maar ze doen het doeltreffender. Zij gebruiken de biechtstoelen, benutten hun bezoeken bij zieken om de lezing van onze bladen Het Land van Aalst en DeWerkman te verbieden. De materiële schade die een dergelijk verbod ons berokkent is ontzaglijk en onherstelbaar.

Ja, Monseigneur, met de hand op het hart durf ik te zeggen dat de priesters ons geruïneerd hebben; dat zij het brood uit de handen van onze kinderen hebben gerukt. Om u ervan te overtuigen veroorloof ik mij enkele gevallen aan te halen in de kleine nota die ik hierbij voeg; ik zou er nog andere kunnen vermelden, maar ik vrees misbruik te maken van uw geduld.

Wees ervan overtuigd, Monseigneur, dat ik er nooit zou kunnen toe besluiten hebben een klacht in te dienen tegen degenen die onze beste vrienden geweest zijn. Ik zou in stilte geleden hebben, maarnu de toekomst van onze kinderen op het spel staat, is het mijn plicht te spreken en uw bescherming in te roepen.

Nieuwjaar is nabij en meteen de hernieuwing van onze abonnementen. Doe gerechtigheid, ik smeed u, Monseigneur, door uw priesters te verhinderen ons verder te vervolgen. U zult, hoop ik, in overweging nemen dat mijn man reeds dertig jaar lang voor de godsdienst en het welzijn van het volk werkt, dat

nooit een enkel laakbaar woord uit zijn pen is gevloeid. Hij herschrijft, wat geen ander redacteur doet, alle berichten die in zijn Werkman verschijnen, opdat niets de godsdienst en de zeden zou kwetsen. Alleen vertrouwend op uw hulp en bescherming en u onze kinderen aanbevelend, verzoek ik voor hen en voor ons, Mon seigneur, om uw vaderlijke zegen.”

Tekst van de bijgevoegde nota:

“De coadjutor van Ottergem ging van huis tot huis om ons abonnementen te ontnemen. Telkens als hij daarin geslaagd was schreef hij zelf een open kaart om ons met genoegen mede te delen dat een bepaald persoon zijn abonnement opzegde.

E.H. D’Hondt, onderpastoor van Welle, begaf zich tot zevenmaal toe naar hetzelfde huis om de bewoners ertoe te dwingen hun blad te weigeren, terwijl hij hun zei: ‘Zolang die krant hier komt zal ik hier geen voet meer binnenzetten.’ Zodoende heeft hij ons in dat dorp het laatste abonnement ontnomen. De pastoor van Meldert bespiedt onze verkoper iedere zondag aan de deur van zijn pastorie en zendt zijn meid onder de parochianen die uit de mis komen, om te zien wie het blad koopt.

De pastoor van Meerdonk heeft aan een dagbladverkoper verboden De Werkman te venten.

De pastoor van Wieze verklaarde in een fatsoenlijk gezin van zijn parochie dat de lezing van onze bladen volgens het kanoniek recht verboden was.

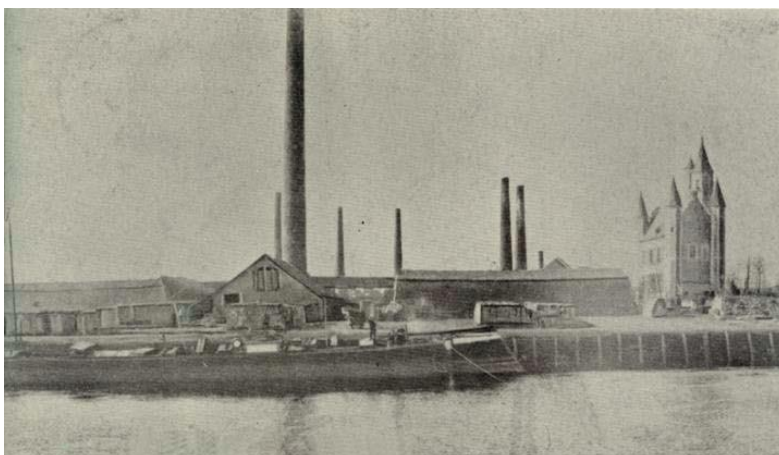
De pastoor van Denderhoutem verbood aan onze verkoper de kerk te naderen en op de plaats te gaan staan waar hij sedert jaren De Werkman te koop aanbood. Diezelfde heer verbiedt aan zijn parochianen bij ons prentjes te laten drukken, onder het voorwendsel dat ze uit een drukkerij komen die niet christelijk is.

De pastoor van Baarddegem verklaarde op de preekstoel dat degenen die onze bladen lezen niet meer te biechten mogen gaan.

De pastoor van Zandbergen beloofde 20 F aan onze verkoper indien hij de verkoop van De Werkman staakte. De arme man stemde erin toe, maar ontving nooit de beloofde som.

De pastoor van Hoersegem, die de oude zieke vader van onze verkoper ging bezoeken, schrikte hem af met allerlei bedreigingen.”

(Priester en Pieter Daens, p.99- 102 Luc Delalafortrie)

Zoekgroep 5:

Toch laat men Priester Daens nog steeds niet met rust : op 18 juli 1897 houdt hij toespraken bij de steenbakkers (o.a. in de vergaderzaal van een herberg in Boom) en 7 dagen later is er een briefje van de bisschop:

“Met dit schrijven laten wij u weten dat gij gedurende een maand geen H.Mis moogt lezen.
+ Antonius, bisschop van Gent.”

(Briefwisseling Priester A. Daens, p.108, Geert Van Bockstaele)

In de aanloop naar de wetgevende verkiezingen van 22 mei 1898 zorgen dit soort maatregelen er niet voor dat de rust in de gemoederen terugkeert.

Jules Delafortrie schrijft *(Priester en Pieter Daens, Mannen van de doorbraak p. 112):*

“Begin 1898 was de beroering opnieuw groot. Het werd bekend dat de bisschop aan priester Daens zou verbieden zijn kandidatuur als kamerlid te hernieuwen, op aandrigen van de katholieke partijvoorzitter, de regering en de koning. Er stonden algemene verkiezingen voor de deur. Reeds in 1896 had koning Leopold een brief aan de paus geschreven. Hij verzocht hem de bisschop van Gent opdracht te geven priester Daens uit de politiek te verwijderen.....”

Landuyt schrijft *(De Daensistische Beweging, p.48 Reinoud D’Haese):*

“Ondertussen wilde men op het bisdom definitief tot een oplossing komen voor de «kwestie Daens», die het aanzien van de geestelijkheid aantastte en de gelovigen steeds meer verdeelde. Daarom werd beslist dat priester Daens zijn politieke carrière diende af te breken. Deze was bereid zich daar bij neer te leggen en stelde zich bij de verkiezingen van 1898 geen kandidaat meer. In zijn plaats kwamen zijn broer Pieter en A. De Backer op. Geen enkele daensist werd verkozen. Het (tijdelijk) verdwijnen van priester Daens, die zich met zijn geestelijke overheid wilde verzoenen, deed bij de gematigde daensisten en bij hun sympathisanten in de Belgische Volksbond de hoop oplaaien dat een verzoening tussen de twee christen-democratische fracties alsnog mogelijk zou zijn. Maar voor de conservatieven en voor C. Woeste in het bijzonder, ging het niet alleen om het verdwijnen van A. Daens uit de politiek om hem zo monddood te maken. Zij streefden er vooral naar het «fenomeen-Daens» te elimineren. Zij wilden de vernietiging in de kern van elke al te duidelijke zucht naar zelfstandige en ongecontroleerde christen- democratische actie. Daardoor ging in 1898, ondanks de bemoeienissen van aanzienlijke katholieken en van de kardinaal, het gesol met A. Daens verder. Ondanks diens bereidheid een bediening te aanvaarden in een ander bisdom, werd het hem daar onmogelijk gemaakt zijn priesterlijk ambt uit te oefenen. Moe gesard zou hij eind 1898 uiteindelijk zijn politieke actie hervatten. Op die breuk met het bisdom volgde de suspensie.”

De houding van de kerk werd tot in de kamer aangeklaagd:

Op 3 maart 1898 zegt de socialist **Emile Vandervelde:**

“ U kunt die man breken en veroordelen tot de politieke dood, maar de dag dat U hem begraaft, zullen daar tien, honderd, duizend christen-democraten aanwezig zijn en ik meen in Vlaanderen niet de doodsklok te horen doch de stormklok Klokke Roeland, de oude klok der gemeentenaren, die het volk dat te lang heeft geleden tot verzet oproept.”

(De zaak Daens, p.175, Ferans-Jos Verdoodt)

Emile Vandervelde

Op 21 november 1898 schrijft Daens aan de bisschop (*Priester en Pieter Daens, p. 123, Luc Delafortrie*):

“Ik zal de mis niet meer met gesloten deuren lezen. Sinds vier jaar onderga ik die ontorende straf, zonder enig canonisch motief. Ik heb moeten kiezen tussen mijn burgerrecht en mijn eerherstel als priester. Ik heb gehoorzaamd en mijn zetel in het parlement verzaakt, en toch komt het eerherstel niet. Er blijft mij dus enkel over, mijn burgerrecht en mijn politieke vrijheid te hernemen.”

Op 3 december 1898 valt de beslissing: “Daar gij door uw hardnekkigheid ernstig de kerkelijke tucht en het bisschoppelijk gezag hebt aangetast, zijn wij tot onze droefheid verplicht u het opdragen van de Heilige Mis te verbieden.”

Lees de fragmenten en ga na:

Wie wil af van Daens en waarom was dat zo dringend?

Op welk manier denkt men Daens klein te krijgen?

Hoe kan je de houding van Daens verklaren?

Zoekgroep 6:

In oktober 1899 zijn er gemeenteraadsverkiezingen. De Christene Volkspartij wil er het monopolie van de Conservatieve Katholieke partij breken en sluit een kartel met liberalen en socialisten.

Lees de brief en het fragment.

In welke zin is dit de escalatie van het probleem Daens?

Kan je verklaren waarom geen Daensist niet verkozen is?

“Gent, 13 oktober 1899

Eerwaarde Heer,

Aangezien uw brief van gisteren niet het verschuldigde antwoord bevat, nl. duidelijk en eenvoudig aangepast aan de gestelde vraag, en aangezien u in diezelfde brief elke kans benut om het verbod van ons zelf en van de H. Stoel te ontwijken, zijn wij, wegens de redenen, die in onze brief van de 7^e jl. zijn uiteengezet, verplicht u het dragen van het priesterkleed te verbieden. Bovendien moet u, wat het juridische aspect betreft, weten dat wij in deze betreuwenswaardige zaak, niets doen zonder het gezag van de Congregatie van het H. Concilie. Terwijl wij dit in droefheid schrijven, tekenen wij U zeer toegewijd in Christus,
+ Antonius, bisschop van Gent”

(Nederlandse vertaling van de Latijnse brief- Briefwisseling Priester A. Daens, p.132, Geert Van Bockstaele)

“De gemeenteverkiezingen moesten in oktober 1899 ge houden worden. Om de conservatieve alleenheerschappij op het Aalsterse stadhuis te breken, sloot de Christene Volks partij een kartel met de liberalen en de socialisten. Velen in de partij zelf waren hiertegen gekant. Priester Daens was eerste kandidaat. Te Aalst gaf hij meetings en er verschenen verkiezingsmanifesten waarop hij voorkwam naast linkse aanvoerders.

De katholieke partij begon een campagne die alle andere in hevigheid en gemeenheid overtrof. Ieder argument werd gebruikt om de priester te treffen, voortdurend hadden betogingen plaats op de Werf. Voor ons huis werd gevochten, met stenen gegooid. Hoewel *La Justice Sociale* te Brussel vaak met socialisten had medegewerkt, ontstond er nu een kloof en steunden Renkin en Carton de Wiart priester Daens niet langer. Zelf waren intussen te Brussel op de conservatieve lijst gekozen.

Daags voor de verkiezingen gebood de bisschop priester Daens het priesterkleed af te leggen. Dezelfde dag verscheen het bericht in de kranten, om nog voor de verkiezingsstrijd te kunnen dienen; op duizenden stroobiljetten werd het ‘s zondagsochtends in heel het arrondissement bekend gemaakt. Bijna in iedere kerk werd tegen hem gepredikt: wie voor zijn lijst stemde, was een slechte katholiek. Vele gelovigen gingen aan het wankelen en stemden voor de conservatieve lijst. Deze behaalde de zege in grote mate ook door het vervalsen van de verkiezingslijsten. De procureur van Dendermonde spande een rechtsvervolging in, maar de Kamer weigerde erop in te gaan.

Priester Daens bleef het priesterkleed dragen en heeft het nooit afgelegd.” (*Priester en Pieter Daens, p. 127 – 128, Jules Delafortrie*)

C: Het einde

Bij de wetgevende verkiezingen van 1902 en 1904 wordt Daens nog verkozen voor het arrondissement Brussel, maar zijn gezondheidstoestand begint hem parten te spelen.

Lees volgende fragmenten (zowel van familieleden als van een historicus) en breng een mondeling verslag over de laatste periode uit het leven van Priester Daens.

Welk probleem doet zich voor?

In welke zin is dit een merkwaardige uitvaartplechtigheid?

“ Tijdens de strenge winter (1901) viel priester Daens ziek. Hij vatte een zware verkoudheid en er was de hartziekte. Claus, onze huisdokter vreesde het ergste.”

(*Priester en Pieter Daens, Mannen van de doorbraak p.145, Luc Delafortrie*) “In de nazomer van 1905 viel priester Daens opnieuw ziek. De slapeloosheid verergerde. Zijn gelaat werd dieper gerimpeld, zijn stem verloor haar kracht. Herhaaldelijk moest hij uit de Kamer wegblijven of de vergadering verlaten.”

(Priester en Pieter Daens, Mannen van de doorbraak p. 157, Luc Delafortrie)

Eind januari 1907 krijgt hij een nieuwe hartaanval.

“Dokter Hertecant kwam. ‘Berechten!’ luidde zijn uit spraak. Ik snelde naar Sint-Martinus. De onderpastoor van dienst, Van den Abeele, aarzelde: ‘Zonder toestemming van de bisschop mag ik hem de sacramenten niet toedienen. Wij zullen ons met het bisdom in verbinding stellen.’ Ik drong aan: ‘De dokter zegt dat hij misschien de nacht niet haalt. Ge zult mijn oom toch niet laten sterven zonder sacramenten? Een priester? En hij verlangt ernaar, hij zal geen rust hebben zolang hij ze niet ontvangen heeft.’”

(Priester en Pieter Daens, Mannen van de doorbraak, p. 162, Luc Delafortrie)

“ ‘s Anderendaags, 30 januari, leefde hij nog. De deken is naar Gent vertrokken, om de voorwaarden. Onderpastoor Van den Abeele komt het mededelen. Hij perst de lippen opeen terwijl hij naar het bed kijkt: ‘Natuurlijk, hij zal moeten herroepen...’ *(Priester en Pieter Daens, Mannen van de doorbraak, p. 165, Luc Delafortrie)* “Op donderdag 31 januari zei priester Daens tot zijn familie dat hij zich verlangde te onderwerpen. In de namiddag kwam onderpastoor Van den Abeele voor de berechting. Hij las in het Frans een verklaring voor in drie punten : ik betreur de ergernis die ik gegeven heb door mijn ongehoorzaamheid tegenover de bisschop en de Heilige Stoel ; ik betreur zolang onder suspensie te zijn gebleven en niets te hebben gedaan om hieraan een einde te stellen; ik verzaak aan iedere politieke manifestatie bij mijn begrafenis” “. Met een hoofdknik betuigde priester Daens zijn instemming. Hij sprak zijn biecht, en om 5 uur ‘s avonds ontving hij de laatste sacramenten.”

(Het Daensisme – K. Van Isacker S.J. p.148)

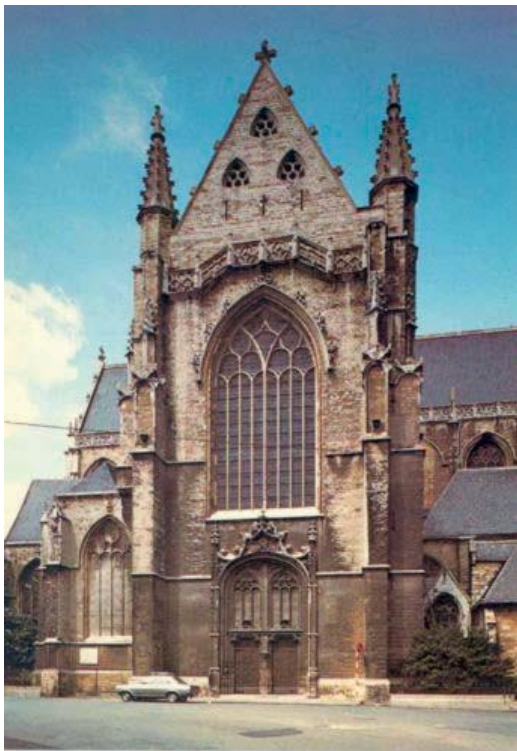
Op 7 februari ondertekende priester Daens een brief waarin hij het verlangen uitdrukte om een gehoorzaam en trouw priester te zijn tegenover de bisschop van Gent en dus tegenover de Heilige Stoel. De brief was gericht aan Stillemans, hij werd niet door Daens zelf geschreven. *(De zaak Daens, p.212, Frans-Jos Verdoodt)*

14 juni 1907 - 5 ure. Priester Daens beweegt zijn hand, richt zijne ogen eene laatste maal naar zijn Familie, naar het Kruisbeeld dat aan zijn lippen wordt gedrukt, hij wringt zijne lippen en is DOOD
(Priester Daens, p. 212, Pieter Daens)

Daens werd begraven in zijn parochiekerk, de Sint-Martinuskerk van Aalst, op 17 juni om 9u. in alle eenvoud.

Hij werd begraven met de mis van negen uur, de lijkdienst van de armen, een stille, korte mis, zonder orgel, zonder zang; het minste, het allerminste wat men voor hem kon doen. En op de houten kist ontbrak de stoel, het kenteken van de priester. Zo had de geestelijkheid van Sint-Martinus het gewild. Hij mocht zich dan nog aan zijn bisschop onder- worpen hebben, voor hen bleef hij het zwarte schaap, en dat moest men, ook na de dood, laten zien. En geen politiek bij de begrafenis! De voorwaarde werd uitdrukkelijk gesteld, als wij de schamele lijkdienst gingen aanvragen. In de kerk geen vlaggen van die veroordeelde partij. De groene wimpels die volkswrouwen zo liefderijk en zo kunstzinnig hadden geborduurd, met de beeltenis van de uitgemergelde priester of de torenspits van hun dorp, de vlaggen bleven buiten, tegen de kerkmuur opgesteld. En de katholieken, die in hun bladen zo ijverig hadden betoogd dat priester Daens zich tot hun partij bekeerd had, zij schenen er zelf niet veel van te geloven, want niemand van hen kwam dit lijk begroeten of was aanwezig in de mis. Daar waren alleen de armen, volkswrouwen met een sjaal over de schouder, arbeiders, boeren, stakers, ja, want er was juist die dag een staking in de stad. Men kon het niet verhinderen dat de kerk volliep met een dicht opeengedrongen, zwijgende menigte, een menigte van christenen die erover verbaasd stonden dat de Kerk van hen niet wilde, omdat ze vochten voor hun werk en hun dagelijks brood. Geen toespraken bij het graf, ook dat was verboden, maar men kon niet verhinderen dat al het volk neerknielde en luidop meebad met vader, die al wenend voorbad. En aldus werd aan die man dan toch

een hulde gebracht die meer was dan een slordige kerkzang en een holle rede voering. Men was erin geslaagd het valse te verwijderen, en alleen het echte bleef over. Zo droegen de voorzorgen van kortzichtige, haatdragende lieden nog bij tot de verwezenlijking van wat hij had voorgestaan, ook als priester: aan de zijde te staan van de armen. (*Priester en Pieter Daens, Mannen van de Doorbraak p.176, Luc Delafortrie*)

Sint-Martinuskerk, Aalst

Grafmonument familie Daens, stedelijke begraafplaats Aalst

“Niet tegenstaande priester Daens’ onderwerping, bleef de Volkspartij hem als leider en voorman vereren. Op 13 september 1908 werd zijn grafmonument plechtig onthuld op het kerkhof van Aalst: een hoog en slank arduinen kruis, met een bronzen medaillon van de overledene en de eenvoudige woorden: “Priester Daens uit vurige dankbaarheid heeft het werkende volk u, martelaar uwer volksliefde, dit gedenkteken opgericht.” (*Het Daensisme, p. 152, K. Van Isacker s.j.*)

D: De verwezenlijkingen

Zoekgroep 1:

Prof. Verdoodt geeft een overzicht van de samenstelling van de Kamer van Volksvertegenwoordigers. (*Het Daensisme p.10- 11*)

Overloop de lijst en ga na :

Wanneer zaten er Daensisten (Christene Volkspartij in het parlement)?

En wanneer één van de gebroeders Daens?

Hoeveel Daensistische volksvertegenwoordigers waren dat tegelijkertijd?

Wat kan je uit die cijfers al vermoeden i.v.m. de resultaten die de Christene Volkspartij kan boeken?

Met wie was samenwerking voor de Christene Volkspartij mogelijk? Wat waren mogelijke obstakels bij een eventuele samenwerking?

Zoekgroep 2 + 3

Neem volgende documenten verticaal door en beantwoord:

In welke acties engageert het Daensisme zich? M.a.w. wat willen zij gerealiseerd zien, wat willen zijn op de politieke agenda hebben? Wat hebben ze echt kunnen realiseren? Welke programmapunten vind je hier terug?

Op welke maatschappelijke domeinen zijn de tussenkomsten, voorstellen van de Daensisten of de Christene Volkspartij te situeren?

Groep 2:

“ Priester Daens in de Kamer

Is dat een aardigheid? een nieuwigheid? Een Priester in de Kamer? Neen, de Abten van Affligem zetelden van rechts wege in den Raad van Brabant; de Fransche Abten en Bis schoppen vormden in Frankrijk een afzonderlijke Raadskamer, evenzoo in Duitschland, Oostenrijk, Polen en andere Landen; in 't Nationaal Kongres van 1830 zetelden 7 Priesters; Priester De Haerne bleef tot aan zijne dood de Volksvertegenwoordiger van Kortrijk; en nu, in onze Eeuw van Volksmacht, zou de Geestelijke Stand moeten verstooten zijn uit de Volksvertegenwoordiging? In vroegere tijden was de hooge Geestelijkheid zeer dikwijls in de handen der Grooten een werktuig tot Slavernij en Vleiernij; vergt onze Tijd niet, dat er Priesters optreden voor Volksrecht en Volkswelvaart?

Den Donderdag 13 Dec. 1894 vergezelde ik mijn Broeder naar Brussel. Terwijl in Aalst de *Katholieke Standaard* hem noemde: *LAPGEZALFDE!*

terwijl het in de *Denderbode* gedurig was van: *RAKKER!RAKKER DAENS!* te Brussel waren al de oogen naar hem gericht, eerbiedig en vriendelijk; al de Gazetten hadden immers Hoofdartikels geschreven over *l'Abbé Daens*, zijn Portret, een prachtig stuk, in lichtteekening stond bij Geruzet, nabij den Grooten Theater; elk wilde hem zien en hem groeten. Een Hoofdopsteller van LE PATRIOTE had ons aan zijn tafel gevraagd; rond 2 ure trokken wij naar 't Parlement; reeds was de zitting geopend; de kiezing van Aalst was goedgekeurd en M. Woeste had zijnen Bed afgelegd in 't Vlaamsen: « Ick sweer te krondwet na te leef! » Van boven zag ik Priester Daens aankomen en plaats nemen aan de uiterste Rechterzijde; de algemeene aandacht was naar hem; rond 3 ure werd de bespreking van de Legerwet opgeschorst; op aanzoek van den Voorzitter stond Priester Daens recht en legde den eed af in 't Vlaamsch: « *Ik zweer de Grondwet na te leven.* »

Korts nadien was het stemming over de Legerwet: Priester Daens stemde met de Antwerpenaars Coremans, De Winter, Heuvelmans, Meeus, Van den Bemden, met De Guchtenaar en De Huyshauer, de 2 anti-Socialisten van Gent, met den Volksman Coomans, van Turnhout, en met Dierickx tegen de 13,000 man, VOOR 10,000. De 10,000 man werden verworpen met 69 st. tegen 46 en 7 onthoudingen; de Kamer van 1894 bestond uit 105 Katholieken, 20 Liberalen, 28 Socialisten, 1 Christen Democraat. 's Avonds stond t 'Aalst een ontelbare menigte die volgde tot op Chipka met het gezang van den dag: *Vivan Pastoor Daens! en hij mag er wezen! Vivan Pastoor Daens! en hij mag er zijn!* In een hoofdartikel der gazet van Luik: *La Dépêche*, van Jules Dethul, las men o. a.: « *Priester Daens heeft het lijd en gezien der werkende menschen van zijn Arrondissement, kleine Burgers, Landslieden en Arbeiders, en om dat lijden te verzachten, is hij opgetreden; men leest het op zijn wezen; al zijn woorden zeggen het!* »

Als Volksvertegenwoordiger wilde hij eerlijk handelen, ieverig, voor elks goed, dusdanig dat zelfs zijn tegenstrevers zouden moeten Hulde brengen aan zijn werk. DEN 21 DECEMBER sprak hij voor de eerste maal, in 't VLAAMSCH en voor zijn duurzaam Vlaamsche Volk; met de Pauzelijke Encecliek in de hand, toonde hij hoe arm en ellendig de werkende klas is in ons Vlaanderen, door de Hongerlooien, in Stad en Dorp; hoe de Landsman zucht en lijd t, en hoe alles kan verbeteren door een vaderlijke Wetgeving, met Hop en Vlas te beschermen, de vervalsching der Boter tegen te gaan, enz. enz. Antwerpen bijz. kwam in verrukking voor die eerste groote Vlaamsche Redevoering in de Kamer. Den 11 Januari 1895 stond M. Woeste recht, om den Pries ter-Volksvertegenwoordiger te

vergruizen ; trotsch en stout verhief hij zijne stem, maakte Priester Daens leugenachtig en zegde dat in Aalst enkel 1401 behoeftigen waren, terwijl de dagloon er is 2,50 tot 5 fr. daags.

In zitting van 16 en 17 Januari werd het debat hernamen; Priester Daens haalde de cijffers aan van ' t Arbureel, gaf de juiste daguurkens op, las een brief uit Ninove... Twee dagen lang sprak men niets dan over arr. Aalst toestand, dagloonen; het waren de vermaarde zitting en in welke Woeste gedurig beet naar den Volkspriester, dat hij zegde : Ben lid, waarop Socialist Furnemont herhaaldelijk riep: Een achtbaar Lid.

Priester Daens bleef zoo kalm als een standbeeld, doch sprak zeer krachtig ; hij haalde schromelijke voorbeelden aan van wreede armoede, en als M. Dierickx hem vroeg : Zult gij dat verbeteren ?

Dan verhief Priester Daens zijne stem en riep: Ja, door de klimmende belasting; ja door Onderwijs aan ' t Volk; ja door hulp aan Nijverheid en Landbouw ; ja door de vermindering van ' t Oorlogsbudget; ja door rechtveerdige wetten ; ja met geen millioenen te steken in een waaghalzige onderneming-(l), in welke niemand van u zijn fortuin zou wagen ;... De toestand is vreeslijk, Heeren ; goede Orde, Zeden en Godsdienst lijden er door... Laat ons allen werken voor Brood en Welvaart aan onze werkende Landgenoten.

Die tweede groote Redevoering had Priester Daens in ' t fransch gedaan, om verstaan te worden door geheel de Kamer. M. Worstr antwoordde, de lippen scherp gespannen als dolken ; hij noemde Priester Daens « afgevalen Priester, die op eenen modderpoel stond en zou verzinken !. » In dezelfde zitting zegde M. Woeste dat de dagloon in Aalst alsdan was 2 fr. minimum tot 3,50, tot 4 en 5 fr. (Verslag der Kamer bl. 422.) De verwijtende en bijtende toon van M. Woeste maakte slechten indruk, zelfs in vele katholieke bladen, en ' t was alsdan dat een Onderpastoor van Brussel schreef naar Pries ter Daens : « Wees niet verwonderd dat M. Woeste u prêtre dévoyé noemt. Ge zijt in heel goed geselschap ; onlangs noemde hij de groote Leo XIII « koppigaard, » entêté; Rn over 4 a 5 weken, in een Opstel-Vergadering van ' t Komiteit der Revue Generale, had Mgr Abbeloos, de uitmuntende Man, (hij was daar niet aanwezig), doch hij had de eer door M. Woeste herhaaldelijk genoemd te worden « porc-épic, » (Stekelverken).

M. Woeste had durven zeggen : *Priester Daens heeft de waarheid gemarteld.* In volgende zitting kwam Priester Daens af met cijffers en daadzaken. « Nu, zegde hij, volgens M. Woeste, ik ben diep gezonken; ik doe met de Socialisten ; dat ik niet op een kasteel woon en in de lage diepte sta, vol liefde en medelijden voor ' t arme Volk, dat is waar ; dat ik, met de Socialisten, met iedereen strijd e voor kra chtige Volkswetten, dat is ook waar ; ik heb, ik wil geen vijanden : ik bemin alle menschen ; ik zou die menschen willen gelukkig zien ; maar als Priester is tusschen mij en de Socialisten eenen afgrond ; zij willen een Samenleving zonder Godsdienst; en ik die overtuigd ben dat zulke Samenleving onmogelijk is, ze zou verzinken onder de wanorde, ik wil een Kristen Samenle ving behouden, en zie geen ander middel daartoe dan een vrije Kristen Volkspartij.» Geheel die Redevoering zou moeten opgenomen worden ;

Priester Daens stortte er zijn Ziel in uit; doch wij kunnen niets dan aanstippen in korte woorden.
29-30 Januari. — Priester Daens klaagt de onrechten en misbruiken aan, waarvan de werklieden lijden in fabrieken. De Minister legt daarover eene wet neer. 31 Januari. — Priester Daens stelt 200 fr. opslag voor, ten voordeele van de Onderpastoors. De Minister bevecht dat voorstel; — verworpen.
6 Februari. — Oorlogsbudget: Priester Daens, in ' t Vlaamsen, vraagt verkorting van den dienst, beter behandeling der soldaten, bevecht de uitgaven voor fort en kanonnen, verdedigt het Vrijwilligers-leger.
7. — Dringt aan op de spoedige bespreking van de Tabaks wet ; doet zien hoe ontijdig het ontwerp De Saedeleer-Thienpont is neergelegd, en wat schade de boeren er door onder gingen.
12. — Ondersteunt het ontwerp voor de beperking der werkuren. M. Woeste bevecht het.
15. — Verdedigt in ' t Vlaamsen de belangen der kandidaten surnumerairs van de kontributiën, alsook der brugdraaiers van de vaart Brussel Charleroi.

Maart 5. — Vlaamsche redevoering van Priester Daens ten voordeele van een pensioen voor de oude Werklieden.

6-8. — Priester Daens verdedigt de belangen der gendarmen : beter solde, meer gemak voor ' t huwelijk ; dringt aan, opdat de gendarmen minder zouden gebruikt worden voor de jacht en de meetings.

7. — Antwoordt aan M. Woeste dat de bewaarders de stemmen bedelden van liberalen en socialist in

de Kiezing van Aalst.

19. – Verdedigt de voorstellen Coremans en De Vriendt, ten voordeele van het gebruik van 't Vlaamsen.

20-21 Maart. – Begrooting van Landbouw. Groote Vlaamsche redevoering over 't ongelukkig lot der boeren ; de redmiddels: Afslag en regeling der pachten, beperking van de opstapeling der fortuinen; bescherming van ons hop en ons boter, tegen margarine en vreemde concurrentie. Priester Daens vraagt krachtige hulp en beternis voor de Franschmans.

25 Maart. – Priester Daens doet het verschil uitschijnen tusschen democratie en socialisrnus.

30 Maart. – Bespreking der. nieuwe Gemeentewet. M. Woeste verdedigt die hatelijke wet. Priester Daens bevecht ze in eene krachtige redevoering.

3 April. – Priester Daens verdedigt hét algemeen stem recht voor de gemeente, onthoudt zich over het amendement Helleputte. Priester Daens daagt zijne 3 collegas van Aalst uit hun ontslag te geven om den wil der kiezers te kennen over de gemeentewet. Priester Daens stemt het stemrecht voor de bekwaamheidskiezers onder de 30 jaar. Priester Daens stemt tegen de schandige gemeente wet. Die wet wordt gestemd door al de bewaarders. Die wet neemt de 2 en 3 stem af aan duizende werklieden en boeren, geeft eene 4 stem aan de rijken, berooft van hun recht al de menschen onderde 30 jaar en stemrooft duizende werklie den door de vereischte van 3 jaar verblijf.

23— Bespreking van de feest van I^e Mei. Priester Daens sluit zich aan de feest aan, maar stelt voor den 15 Mei, datum der Rerum Novarum.

Mei _ Reis van Priester Daens naar Rome.

Juni 11 Groote Redevoering van Priester Daens over de boter en margarine.

18 – Redevoering over de noodzakelijke bescherming van ons garen en twijnderijen en van de boerderij
20 – Nog redevoering van Priester Daens tegen de margarine. Stemt het a ccijsre cht op de margarine, de inkomende rechten op vreemde boter en margarine, de beschermng van ons twijnderijen.

27 – Kredieten voor den Congo 12 millioen. Priester Daens spreekt en stemt tegen. M. Woeste spreekt voor. De bewaarders stemmen de 12 millioen voor den Congo.

Juli 5— Priester Daens doet eene groote Vlaamsche rede voering ten voordeele der Franschmans, afslag op de treinen, consuls en priesters in den vreemde enz. vraagt vermindering van de jaarwedden der ambassadeurs.

9 - Redevoering over de begrooting van binnenlandschezaken. 30 Juli en begin Oogst. — Bespreking der Schoolwet — Priester Daens biedt verschillende amendementen aan en doet verschillende redevoeringen ten voordeele van het verplichtend onderwijs, de jaarwedde der onderwijzers, den toestand der vrije onderwijzers. Dat wordt verworpen en M. Woeste antwoordt dat de Onderwijzers eerst moeten de NIEUWE belastingen aanduiden om die som te krijgen.

Al de redevoering en waren doordrongen van een en 't zelfde gedacht:

« Slaaf noch Bedelaar mag de Arbeider zijn, hij moet een vrij en welstellend man wezen. >

Priester Daens zag, dat in de klein Vlaamsche steden en op den Buiten de Arbeider slaaf was, niet mocht omhoog zien, en om hem als slaaf te houden, men hem Bedelaar deed blij ven. Tusschen de menigte levende, hij zag dat hun gansche leven een pijnbank was ; dagelijks las hij het H.Schrift en had een Hebreeuwsche uitgaaf, op welke aanteekeningen van zijne hand; de boeken der Italiaansche, Duitsche en Fransche Geleerden en Navorschers over de groote Sociale Vraagpunten

had hij gelezen en overwogen ; van de Pause lijke Encecliek van Leo XIII over den toestand der Werklie den had hij een latijnsche uitgaaf met tusschen elke bladzijde een wit blad papier; die Encecliek had hij gedurig mee op zijn Meetingen en naar de Kamers; hij was innig doordrongen van het gedacht dat de hedendaagsche toestand der Arbeiders een afschuwelijke misdaad is, een groote zonde tegen 't menschelijk geslacht, een oorzaak van zedelijk, stoffelijk en godsdienstig verval, volgens 't woord dat Paus Leo XIII gehaald had in de werken van den grooten Theologant Sint Thomas van Aquinen: « *Om de deugd te oefenen is een zekere mate welvaart noodig.* » Priester Daens was in de gelegenheid gesteld den toestand der arbeidende menigte op te beuren; voor dit heilzaam werk zou hij zijn rust, zijn gezondheid, zijn krachten, zijn leven, ja zijn priesterlijk ambt en zijn teêrgeliefde Familie opofferen, zonder haat of bitterheid, maar met Vlaamsche koppigheid.

(Priester Daens, p. 61 tot 65, Pieter Daens.)

Opvallend is de vermelding dat hij - in het Nederlands spreekt de Encycliek bij zich heeft - het opneemt voor de plattelandsbevolking (de socialisten keken vaak eerst naar de industriële kernen)

- dat hij aangeeft wat hem bindt en scheidt van de socialisten
- dat hij een aantal misbruiken aanklaagt / voorstellen steunt waar de gewone man bij gebaat is

Groep 3:

Fragment 1:

De vrije keuze bij het bepalen van de statuten van het christen-democratische ziekenfonds in 1895 werden volgende diensten voorgesteld: de leden konden rekenen op kosteloze bijstand van de dokter en de apotheker. Bij werkonbekwaamheid door ziekte of ongeval kregen ze een vergoeding van 1 fr. per dag gedurende de eerste drie maanden. De volgende drie maanden ontvingen ze nog 0,50 fr. of 0,75 fr. per dag, afhankelijk van de wekelijkse bijdrage. In ruil voor deze financiële tussenkomsten werd een bijdrage gevraagd van 0.12 tot 0.15 fr. per week. De ziekenbond legde geen dokter op, waardoor de leden vrij waren in hun keuze van een arts. Dit principe was nieuw. Aan alle dokters van de stad werd gevraagd of ze voor de bond wilden “dienen”. Bijna alle geneesheren aanvaardden de nieuwe regel om de ziekenfondspatiënten te onderzoeken en hun honorarium af te rekenen met de mutualiteit.

Vrouwtjes nu is 't uwe beurt: de eerste vrouwenziekenbond

Een tweede vernieuwing werd in 1898 ingevoerd: de oprichting van een vrouwenziekenbond. Tot dan hadden vrouwelijke arbeiders geen verzekeringsmogelijkheden tegen ziekte en ongeval. Gezinnen voor wie een verzekering tegen arbeidsonbekwaamheid voor man en vrouw van levensnoodzakelijk belang was, konden zich echter amper de luxe permitteren verzekerd te zijn. Dit betekende immers dat er een wekelijkse bijdrage betaald moest worden die, hoe klein ook, nog altijd een hap uit het gezinsbudget betekende. De verzekering voor vrouwelijke arbeidskrachten vroeg om een mentaliteitsverandering. Vooreerst moesten arbeidersgezinnen de ziekteverzekering leren beschouwen als een belegging op lange termijn. Het principe van verzorging diende vervolgens door te dringen tot de vrouwelijke werkkrachten die altijd werkten voor een lager loon dan hun mannelijke collega's. Een ziekteverzekering voor vrouwen werd in de eerste plaats ingevoerd om vrouwen die als gezinshoofd optraden en buitenshuis werkten, de kans te geven de financiële situatie bij werkonbekwaamheid voor het gezin veilig te stellen.

Het eerste bestuur van de vrouwenmutualiteit werd verkozen op 10 juni 1898. Voorzitster werd Louise Mayart, de echtgenote van Pieter Daens.

Neerinck-De Gendt werd ondervoorzitster; Maria De Rauwere - familie van Prosper De Rauwere, de Secretaris van het ziekenfonds voor mannen- werd schatbewaarster-schrijfster. De vrouwenafdeling van de christen-democratische ziekenbond kreeg een erkenning bij Koninklijk Besluit van 8 mei 1899. In datzelfde jaar werden de statuten opgenomen in het Belgisch Staatsblad. (*Redt en helpt u zelve en elka ander, p.46 M. Van de Perre*)

Fragment 2:

1902.... *Ja een merkwaardig jaar :*

Door den grooten strijd voor *Algemeen Stemrecht*, de drie Partijen waren vereenigd voor aanhoudende groote Meetingen te Brussel, te Gent, t'Antwerpen, t'Aalst, Ninove, Geeraardsbergen, St Nikolaas, Lokeren, in de Walen zooals bij de Vlamingen, geheel de wereld was ermee bemoeid.

Van onzen kant spraken Priester en Pieter Daens, Priester Fonteyne, De Backer, Du Catillon, Smid Lambrecht, die in 't heetste van den Strijd naar Brussel ging wonen, Smid Lambrecht en nog anderen Mannen.

Dan volgden groote Manifestatiën in Maart en April; gevolgd door een Werkstaking die algemeen ging worden; te Gent 30,000, te Brussel nog veel meer; in Aalst lagen al de Fabrieken stil; dan ging er gestemd worden in de Kamer; dan begon het te stropen en te spannen; dan waren bloedige botsingen te Brussel rond het Volkshuis, dat men dreigde in te nemen; dan werden den 18

April, op 'ne vrijdagavond, 4 mannen doodgeschoten en 20 gekwetst door de Burgerwacht; dan durfden veel Katholieke Volksvertegenwoordigers uit Gent en ander Steden niet meer naar huis komen; dan moest Senateur Van Vreckem zijn kasteel te Meerbeke doen bewaken en al de steenen van rondom weg nemen ; dan werd de Herziening verworpen door 84 st. tegen 64; dan spraken 50,000 Koolmijners van eene optocht naar Brussel; dan sprak men van Janson die was komen onderhandelen, in naam des Konings | ; dan werd eensklaps de be weging stil gelegd door de bijzonderste Aanvoerders, het welk groot gemor en geknor verwekte bij ' t Volk; ik zie Smid Lambrecht nog met oogen als kogels en roepen : «Hoe is ' t mogelijk! Kopstukken van Socialismus, wat hebt ge gedaan! Daarover zal 't Volk u rekening vragen... »

(Priester Daens, p.180 –181, PieterDaens)

Algemeen stemrecht + grote stakingen

Fragment 3:

In de kamer vocht hij actiever dan vroeger voor de taalwetten, en in de zittijd 1904 – 1905 legde hij het allereerste wetsvoorstel neer voor de vervlaamsing van de Gentse universiteit.

(+ illustratie D'Haese p.100)

De volksmens Pieter Daens sprak in de Kamer uitsluitend nederlands, alle spot ten spijt:” Ik spreek hier vlaams...om de weg te banen voor Vlaamse mannen; en mij dunkt wel, dat vele vlaamse vertegenwoordigers, die hier nu zwijgen omdat men spot met hun frans-spreken, ook beter zouden doen ronduit hun eigen taal te spreken.

(Het Daensisme, p 137, K. Van Isacker)

taalwetten en allereerste wetsvoorstel voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit (wat de Vlamingen maar in 1930 zullen krijgen) Pieter wijst medekamerleden op het feit dat ook zij beter in het Nederlands zouden spreken!

Fragment 4:

Het nut van vakverenigingen werd door de Christene Volkspartij weliswaar onderkend, maar terwijl de ziekenbonden quasi natuurlijk ontstonden, was voor de oprichting van vakbonden constante overtuiging noodzakelijk.

Het oprichten van een ziekenbond was een sociale actie die onmiddellijk voort_spruit uit noodsituaties zoals ziekte en invaliditeit. Een vakbond werd geassocieerd met syndicale acties, met stakingen en oproer; aspecten uit de arbeiderswereld waar de Christene Volkspartij onwennig tegenover stond. Het feit dat de Belgische Werklieden Partij door de uitbouw van een stevige syndicale structuur haar greep op de arbeiders probeerde te vergroten, betekende voor de Christene Volkspartij uiteindelijk de stimulans om in de arbeidersbeweging een assertievere rol te spelen en eigen vakverenigingen op te richten. Per slot van rekening was de Christene Volkspartij in haar oorsprong opgericht als een anti-socialistische partij die de overstap van de arbeiders naar het “rode heiden dom ” probeerde te voorkomen. De daensistische partij keurde oproer en ongecoördineerde stakingen niet goed. maar dacht de opstandigheid en mondigheid van de arbeiders te kanaliseren in georganiseerde vakbonden. Toch heeft de Christene Volkspartij op syndicaal gebied geen grote traditie uitgebouwd. Hun vakverenigingen kenden, indien ze al succesrijk waren, slechts een zeer kort bestaan. Door een zwakke onderbouw verwaterden heel wat daensistische vakverenigingen en de meeste initiatieven kwamen zelfs nooit van de grond. Nochtans heeft het vakbondswezen van de daensisten voor één sector, de steenbakkers, een belangrijke werking gehad. Daarnaast waren er andere beroepsklassen die een uitzonderlijke aanhankelijkheid vertoonden ten aanzien van de daensistische partij, omdat hun belangen erdoor behartigd werden. De seizoenarbeiders, “franschmans” genoemd, en de hoppeboeren behoorden om die reden tot het kiezerspubliek.

(Redt en helpt u zelve, p.63, M.Van de Perre)